

LAADITTU 29.1.2020

TURVALLINEN UIMAOPETUS

TÄMÄN MATERIAALIN OVAT LAATINEET SEURAAVAT TAHOT

OPETUSHALLITUS, KUNTALIITTO, OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ OAJ JA SUOMEN
UIMAOPETUS- JA HENGENPELASTUSLIITTO

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

**KUNTA
LIITTO**

TAUSTAA

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan uima- ja pelastautumistaidot ovat osa liikunnan opetuksen sisältöjä. Uimaopetuksen tavoite 1.-2.-luokkalaisten osalta on, että oppilaat tutustuvat vesiliikuntaan että oppivat alkeisuimataidon. 3.-6. -luokkalaisten kohdalla tavoitteena on perusuimataito sekä pelastautumistaidot. 7.-9.-luokilla opetuksen keskeinen tavoite on uimataidon kehittäminen ja vedestä pelastamisen taidot.

Tämän ohjeen tavoitteena on antaa niin opetuksen järjestäjille, rehtoreille ja opettajille kuin uimaopetusta käytännössä toteuttaville uimaopettajille ohjeita, miten uimaopetus on mahdollista järjestää turvallisesti. Materiaalia voidaan soveltaa ja hyödyntää myös 2. asteen koulutuksen sekä esiopetusryhmien uimaopetuksessa.

TURVALLISUUS UIMAOPETUKSESSA

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, jolla tarkoitetaan sekä fyysistä että psyykkistä ympäristöä. Turvallisesta opiskeluympäristöstä ovat vastuussa kunnat ja muut opetuksen järjestäjät. Rehtori on kokonaisvastuussa koulun toiminnasta. Opettaja on vastuussa oman ryhmänsä turvallisuudesta. Koulussa rehtori ja opettaja ovat velvollisia ryhtymään toimenpiteisiin tiedossa olevan oppilaan turvallista opetusta vaarantavan tekijän poistamiseksi. (Perusopetuslaki 29 §)

Uimaopetus on tyypillisesti koulun arkipäivän toiminnasta poikkeavaa toimintaa, johon opetuksen järjestäjän tulee huolellisesti varautua ja varmistaa, ettei oppilaiden turvallisuus vaarannu. Jos liikuntaa järjestetään normaalien koulutilojen ulkopuolella ja opetuksen antamisesta käytännössä vastaavat muut kuin koulun opettajat, opetuksen järjestäjä on velvollinen huolehtimaan myös siitä, että ulkopuolisilta hankittavat palvelut ovat turvallisia, käytännön järjestelyt vastaavat tehtyjä sopimuksia ja suorituspaikat ovat kunnossa.

Koulun järjestämässä uimaopetuksessa myös kulkeminen uimahalliin tai muuhun koulun ulkopuolella olevaan uimaopaikkaan ja takaisin koululle on koulun vastuulla. Siirtymistavoista tulee päättää ja tiedottaa etukäteen. Siirtymäkuljetuksiin sovelletaan koulu- ja päivähoitokuljetusten kuormituksesta ja turvallisuusjärjestelyistä annettua liikenne- ja viestintäministeriön asetusta (553/2006).

Opetuksen järjestäjän tulee lisäksi huolehtia siitä, että kaikki sen omat uimaopetuksen järjestämiseen liittyvät ohjeet ja sopimukset ovat ajan tasalla ja kaikkien uimaopetuksen järjestämisestä ja toteuttamisesta vastuussa olevien tiedossa. Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa, että uimaopetuksen käytännön toteuttajalla on riittävä osaaminen ja uimaopetuksesta vastaavat henkilöt ovat tehtävään soveltuvia.

Opetusryhmän vastuussa oleva opettaja on velvollinen valvomaan oppilaita myös silloin, kun varsinaisesta uimaopetuksesta huolehtii uimaopettaja ja paikalla on myös uimahallin valvontahenkilökuntaa.

Lainsäädäntö asettaa opetuksen järjestäjälle velvollisuuden toimia niin, että oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön toteutuu kaikissa olosuhteissa. Opetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet, rehtorit ja opettajat toimivat virkavastuulla, mikä merkitsee korostettua velvollisuutta lainsäädännön ja opetussuunnitelman noudattamiseen. Virkavastuun rikkomisesta voi seurata virkamiesoikeudellinen ja rikosoikeudellinen vastuu ja mahdollinen vahingonkorvausvastuu.

Uimaopetukseen liittyvä oikeuskäytäntö on osoittanut, että opettaja on viime kädessä jakamattomassa vastuussa uimaopetuksen turvallisesta toteuttamisesta.

Uimaopetustilan fyysisten olosuhteiden on oltava sellaiset, että opetus on turvallista. Altaat, niiden sijoittelu, liikkuva, suihkuava tai väreilevä vesi, liukumäet ja hyppytornit sekä mahdolliset muut uimarit ja uimahallin valvontahenkilöstö vaikuttavat kaikki kokonaisarviointiin, jonka perusteella opetuksen järjestäjä tekee ratkaisut uimaopetuspaikan käyttämisestä koulun opetuksessa. Luonnon vesissä järjestetyssä toiminnassa korostuvat erityisesti toiminnan turvallisuuteen ja valvontaa liittyvät erityistekijät, mm. tumma vesi, rajaamaton toiminta-alue, veden laatu ja veden lämpötila.

Uimaopettaja on vastuussa oman suunnitellun toimintansa turvallisuudesta. Uimaopetuksen turvallisuusjärjestelyiden tulee pohjautua toiminnasta tehtyyn turvallisuusasiakirjaan ja sen riskiarviointeihin kyseisessä toimintaympäristössä

Oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta (Perusopetuslaki 30 §). Uimaopetusta järjestettäessä on syytä kiinnittää erityistä huomiota siihen, että opetusryhmät muodostetaan sellaisiksi, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet ja opetus on turvallista. Kunkin opettajan opetusryhmän kokoa määriteltäessä täytyy ottaa huomioon oppilaiden ikä, harjaantuneisuus, oppilaiden erityistarpeet ja heidän tarvitsemansa tuen määrä. Tarvittaessa opettaja keskustelee rehtorin kanssa turvallisen opiskeluympäristön toteutumisesta uimaopetuksen osalta.

Suomen Uimaopetus- ja Hengenpelastusliiton suosituksen mukaan yhtä pätevää uimaopettajaa kohti voi alkeisuimakoulussa olla 10 uimataidotonta oppijaa. Riittävän pienet ryhmäkoot antavat paremmat mahdollisuudet eriyttämiseen sekä turvallisen ja laadukkaan uimaopetuksen toteuttamiseen. Jatko- ja taito-/tekniikkauimakoulussa opetusryhmän koko voi suositusten mukaan olla enintään 15 oppijaa yhtä pätevää uimaopettajaa kohti.

Vastuu turvallisuudesta korostuu toimittaessa erityisen tuen piirissä olevien oppilaiden kanssa. Lisäksi tulee huomioida, että oppilailla on oikeus tarvitsemaansa oppimisen tukeen myös uimaopetuksessa. Oppilaan oikeus tukitoimiin ja esimerkiksi avustajapalveluihin koskee myös koulun ulkopuolella tapahtuvaa opetusta.

Opetuksenjärjestäjän hyväksymässä opetussuunnitelmaan perustuvassa lukuvuosittain laaditussa suunnitelmassa määrätään opetuksen yleisestä järjestämisestä, opetustunneista ja opetuksen yhteydessä järjestettävästä muusta toiminnasta sekä työajoista, koulun ulkopuolella annettavasta opetuksesta sekä muista tarpeellisista opetuksen järjestämiseen liittyvistä asioista, kuten koulujen kerhoissa, retkillä ja leirikouluissa järjestettävästä toiminnasta. (Perusopetusasetus 9 §)

Suunnitelmaan kirjataan, miten uimaopetus järjestetään. Suunnitelman mukainen uimaopetus on koulun vastuulla riippumatta siitä, missä se järjestetään ja kenen toimesta opetusta käytännössä annetaan. Uimaopetuksen näkökulmasta on tärkeää, että opetus on etukäteen hyvin suunniteltu.

KÄYTÄNNÖN OHJEITA TOIMINNASTA UIMAHALLILLA

(JA SOVELTUVIN OSIN MYÖS MUISSA UIMAOPETUSPAIKOISSA)

1. Rehtori on velvollinen huolehtimaan siitä, että uimaopetuksessa on riittävästi valvovia opettajia sekä tytöille että pojille. Ryhmän opettajan on tunnettava oppilaat ja heidän mahdolliset erityisrajoitteensa ja -tarpeensa. Jollei tämä ole mitenkään mahdollista, asia on otettava huomioon järjestelyissä ja siitä on ilmoitettava ennakoon uimaopettajalle.
 2. Ryhmän saavuttua uimahalliin opettaja noutaa uimahallin palvelupisteestä ryhmän avaimet ja ilmoittaa palvelupisteeseen uimaopetukseen osallistuvien oppilaiden lukumäärän.
 3. Uimaopettaja odottaa ryhmää ennalta sovitussa paikassa. Oppilaiden kanssa kerrataan uimahallin käytännöt ja järjestyssäännöt.
 4. Ryhmän opettaja vie oppilaat puku- ja pesutiloihin. Opettaja valvoo, että oppilaat peseytyvät ilman uima-asua, kastellen myös hiukset. Pitkähiuksiset koululaiset käyttävät uimalakkia tai laittavat hiukset kiinni. Ennen altaalle siirtymistä käydään myös tarvittaessa WC:ssä.
 5. Oppilaan uima-asu on uimapuku tai uimahousut. Osa uimahalleista sallii burkinien ja uimashortsien käytön. Asia kannattaa selvittää etukäteen.
 6. Opettajan on oltava läsnä koko uimaopetuksen ajan. Suosituksena on, että opettaja valvoo turvallisuussyistä uimaopetusta altaan reunalta, eikä itse osallistu opetukseen altaassa, mikäli opetusta antaa ulkopuolinen uimaopettaja. Opettajan itse antaessa uimaopetusta tulee tämä ottaa huomioon opetusryhmän koossa ja varmistaa että opettaja pystyy valvomaan kaikkien ryhmään kuuluvien turvallisuutta opetuksen aikana.
 7. Opettajan on ennen allastiloihin siirtymistä varmistettava, että kaikki opetuksen turvallisuutta vaarantavat tekijät on uimaopetuksen ajaksi otettu pois käytöstä. Tällaisia ovat esimerkiksi liikkuva, suihkuava tai väreilevä vesi. Myös mahdolliset muut uimarit ja valvontahenkilöstön läsnäolo on otettava huomioon.
 8. Opettaja vie oppilaat uinninopettajan kanssa sovittuun paikkaan. Oppilaita ei saa päästää allastiloihin yksitellen tai antaa heidän siirtyä omin päin altaalle. Myös opetuksen päättyessä tulee varmistaa, että kaikki oppilaat poistuvat allastiloista yhtä aikaa.
 9. Oppilaan vammasta tai sairaudesta johtuvista rajoituksista uimaopetuksessa ja niihin liittyvistä lääkityksistä sekä ensiaputoimenpiteistä on hyvä ilmoittaa uimaopettajalle. Terveystiedot ovat salassa pidettäviä tietoja, joten opetuksen järjestäjän on pyydettävä huoltajilta lupa ennen näiden tietojen antamista uimaopettajalle. Ensisijaisesti olisi hyvä pyytää huoltajia arvioimaan ja ilmoittamaan sellaisista oppilaan terveyteen liittyvistä seikoista, joilla voi olla vaikutusta uimaopetuksen turvalliseen toteuttamiseen. Näiden tietojen antamiseen uimaopettajalle on pyydettävä huoltajien suostumus.
 10. Opetuksen päätyttyä ryhmän opettaja huolehtii, että oppilaat poistuvat uimaopetustilasta sovittujen ohjeiden mukaisesti.
-

UIMAOPETUKSEEN LIITTYVIÄ OIKEUSTAPAUKSIA

Alla on kuvattu uimaopetuksen yhteydessä sattuneiden onnettomuuksien tuomioistuinratkaisuja. Ne osoittavat, miten tärkeää on suunnitella ja noudattaa edellä kirjoitettuja ohjeita onnettomuuksien välttämiseksi ja opettajan vastuun kannalta tärkeiden seikkojen huomioon ottamiseksi.

Hukkumisonnettomuus Pohjanmaalla 1971

Opettaja oli uimahalliin suuntautuneen uintiretken valvojana ottanut retkelle mukaan 56 oppilasta, vaikka ryhmän enimmäiskoko oli 40 oppilasta. Opettaja oli uintiajan loppupuolella mennyt oppilaiden kanssa pesu- ja saunatiloihin, vaikka osa oppilaista oli jäänyt uimaan. Oppilas hukkui ja uimahallin asiakas oli löytänyt oppilaan n. 15 minuutin kuluttua. Opettaja tuomittiin hovioikeudessa sakkoihin kuolemantuottamuksesta ja laiminlyönnistä tehdystä virkavirheestä.

Hukkuminen opintoretkellä kylpylässä keväällä 1991

Kaksi opettajaa ja koulun keittäjä olivat opintoretken yhteydessä menneet 12 ala-asteen oppilaan kanssa kylpylään. Opettajat poistuivat allastiloista ja varmistuivat, ettei 1. ja 2. luokan oppilaita jäänyt altaalle. Uimataitoisten vanhempien oppilaiden sallittiin jatkaa uimista. Oppilas hukkui kylpylän ison altaan syvimpään kohtaan. Hukkunut oppilas oli uimataidoton. Jutussa ei kyetty selvittämään, oliko hukkuminen tapahtunut ennen opettajien poistumista allastiloista vai sen jälkeen. Hovioikeuden mielestä opettajien olisi kuulunut valvoa oppilaiden turvallisuutta uinnin aikana. Uimalan valvojien toiminta tai laiminlyönnit eivät poistaneet opettajien velvollisuutta valvoa oppilaiden turvallisuutta tai opettajien vastuuta. Opettajien olisi tullut huolehtia siitä, etteivät oppilaat oleskelleet vaarallisessa paikassa kylpylässä ja että altaisiin ei jäänyt heidän poistuttuaan oppilaita. Valvojien ja oppilaiden lukumäärän suhdetta hovioikeus piti oikeana. Hovioikeus kiinnitti myös huomiota siihen, että ennen retkeä oppilaille oli selvitetty olosuhteita kylpylän altailla. Valvonnan ongelmana hovioikeus piti erityisesti kylpylätilojen rakennetta siltoineen ja erilaisine altaineen. Myös erilaisten vesilaitteiden poreet ja virtaukset lisäsivät valvonnan tarvetta. Molemmat valvovat opettajat tuomittiin sakkoihin tuottamuksellisesta virkavelvollisuuksien rikkomisesta ja kuolemantuottamuksesta. Keittäjää vastaan ei nostettu syytettä lainkaan. Kunta tuomittiin opettajien työnantajana maksamaan vahingonkorvaukset.

Hukkimisonnettomuus Päijänteellä 1996

Koulun käyttämä uimahalli oli ollut remontoitavana. Opettaja oli sen vuoksi järjestänyt 3. ja 4. luokan 14 oppilaalleen opetussuunnitelman mukaisen uinnin harjoittelun uimataidon saavuttamiseksi läheisellä yleisellä uimarannalla. Ranta oli matala 45 metriin rannasta, minkä jälkeen järvi syveni nopeasta. Äkkisyvän rajaa ei ollut merkitty veteen. Opettaja oli tiedottanut uimaopetuksesta oppilaiden huoltajille. Turvallisuuden varmistamiseksi oli sovittu, että opettaja meni ensin uimaan ja asettui merkiksi äkkisyvän alkamisesta. Oppilaita oli myös varoitettu äkkisyvästä. Neljännellä uimakerralla yksi oppilas hukkui. Oppilaat olivat pukeutuneet jo aikaisemmin uima-asuun ja kiiruhtaneet uimaan ennen opettajaa. Oppilaat olivat syöksyneet äkkisyvän rajalla sukelluksiin toisten oppilaiden jalkoihin. Opettajan astuessa veteen yksi oppilas oli jäänyt pinnan alle ja hänet löydettiin vasta puolen tunnin kuluttua syvästä vedestä. Hukkunut oppilas oli sairauden johdosta ollut poissa edellisiltä uimakerroilta. Hovioikeus katsoi, että opettajan antamia ohjeita ja varoituksia ei voitu pitää riittävinä, vaan hänen olisi pitänyt estää oppilaiden veteen meneminen ennen kuin hän oli vedessä valvomassa. Opettajalla olisi ollut velvollisuus huolehtia siitä, että hukkimisvaaraa ei olisi ollut. Toinen hovioikeuden mukaan oleellinen seikka oli se, että hukkunut oppilas oli ollut sairaana edellisillä uimakerroilla, joten hänen uimataitoaan ei ollut testattu. Opettajalla ei siten ollut selvää kuvaa oppilaan uimataidosta. Kun opettaja ei ollut estänyt oppilaita menemästä liian syvälle, hän oli syyllistynyt myös kuolemantuottamukseen. Hovioikeus tuomitsi opettajan tuottamuksellisesta virkavelvollisuuksien rikkomisesta ja kuolemantuottamuksesta sakkoon. Käräjäoikeus oli aikaisemmin hylännyt opettajaa vastaan nostetut syytteet. Kaupunki tuomittiin opettajan työnantajana maksamaan vahingonkorvaukset.

Uimahallionnettomuus 2006

Kolme opettajaa oli toista kertaa 30 oppilaan kanssa uimaopetuksessa uimahallissa. Uimahallissa oli lastenallas, aivan lastenaltaassa kiinni oleva terapia-allas ja isoallas. Osa 1. ja 2. luokan oppilaista osasi uida, osa ei. Ennen uimaopetusta oli etukäteen selvitetty kunkin oppilaan uimataito. Oppilaille oli annettu menettelytapa- ja käyttäytymisohjeet uimahallissa. Oppilaille oli tehty selväksi, että uimataidottomien pitää mennä lastenaltaaseen. Jonkin verran uimataitoiset saivat mennä terapia-altaaseen, jossa vedenpinta poreili ja väreili. Opettajat olivat sopineet valvonta- alueistaan allastiloissa. Uimaopettaja huolehti varsinaisesta uimaopetuksesta. Opettajat olivat tuoneet ryhmänsä saunatiloista allastilaan. Oppilaat livahtivat kuitenkin omia aikojaan altaille. Hetken kuluttua ulkopuolinen uimahallin asiakas huomasi elottoman pojan terapia-altaan pohjalla. Poika saatiin elvytettyä eikä hänelle tullut pysyviä vammoja. Kaikkia kolmea opettajaa syytettiin tuottamuksellisesta virkavelvollisuuksien rikkomisesta. Tuomiossa kerrattiin tapahtumat ja olosuhteet. Tapahtumien ajoituksessa ratkaiseva osuus oli uimahallin kameravalvontanauhoilla, joista selvisi tapahtumien aikajärjestys ja osittain tapahtumien kulku.

Opettajien kannalta langettavaksi katsottiin se, että he eivät olleet keränneet oppilaita yhteen ennen altaille menoa jakaakseen heidät eri altaille uimataidon mukaan. Tuomioistuin katsoi opettajilla olleen yhteinen valvontavastuu lasten ohjaamisesta altaille. Tuomioistuimen mielestä terapia-altaan poreilu ja pinnan väreily eivät, vaikkakin vaikeuttivat havaintojen tekemistä, poistaneet tai vähentäneet opettajien vastuuta. Myöskään uimahallin muu valvonta ei poistanut opettajien vastuuta. Tuomioistuimen mielestä opettajien syyllisyys oli samanveroista. Opettajille langetettiin tuottamuksellisesta virkavelvollisuuksien rikkomisesta lievin rangaistus, varoitus. Opettajat valittivat tuomiosta. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden ratkaisua.

Lisätietoja

Opetushallitus: www.oph.fi, Kuntaliitto: sivistys@kuntaliitto.fi, OAJ: www.oaj.fi ja SUH: www.suh.fi

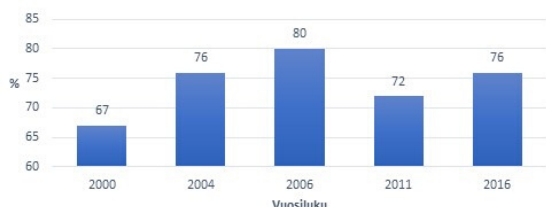
LIITTEET

Uimaopetus kouluissa

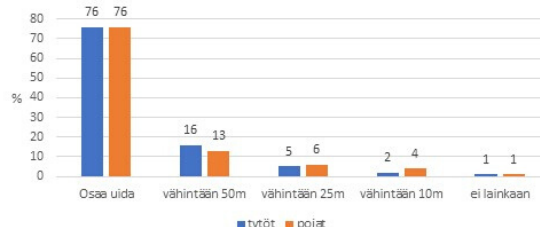
Suomessa hukkuu vuosittain n. 150 henkilöä. Hukkumiset ovat yksi yleisimmistä lasten tapaturmaisista kuolinsyistä. Varhain opittu uimataito ja vesiturvallisuustaidot ennaltaehkäisevät osaltaan hukkumiskuolemia ja mahdollistavat turvallisen liikkumisen vedessä ja veden äärellä läpi elämän. Oman uima- ja pelastautumistaidon lisäksi jo lapsesta lähtien on hyvä oppia tuntemaan vastuuta lähimmäisestä vesillä liikuttaessa. Uimataito on suomalaisille kansalaistaito. Kouluissa annettavalla uima- ja vesipelastusopetuksella on suuri merkitys vesiliikunnan turvallisuuden edistämässä maassamme

Suomen Uimaopetus- ja Hengenpelastusliitto ry (SUH), LIKES-tutkimuskeskus sekä Opetushallitus ovat selvittäneet kuudesluokkalaisten lasten uimataitoa vuosina 1999, 2000, 2004, 2006, 2011 ja 2016. Tutkimuksissa on käytetty pohjana uimataidon pohjoismaista määritelmää: henkilö on uimataitoinen, jos hän syvään veteen pudottuaan osaa uida 200 metriä, josta 50 metriä selällään. Kuudesluokkalaista tytöistä ja pojista 76 % ilmoitti vuonna 2016 olevansa pohjoismaisen määritelmän mukaisesti uimataitoisia.

6. luokkalaisten uimataitoisuus vuosina 2000-2016

6. luokkalaisten tyttöjen ja poikien erot uimataidossa

Kuudesluokkalaisten tyttöjen ja poikien erot uimataidossa vuonna 2016. Lähde: Hakamäki M. 2016. Kuudesluokkalaisten uimataito Suomessa. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisu 323.

Linkki selvitykseen: Kuudesluokkalaisten uimataito Suomessa

Uimaopetuksen tuntimäärät

Suomen Uimaopetus- ja Hengenpelastusliiton suositus peruskoulun uimaopetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi on, että uimaopetusta annetaan vuosiluokkaa kohden vähintään kuusi tuntia lukuvuodessa.

Uimaopetuksen arviointiperusteet ovat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaiset. Liikunnanopetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt vuosiluokkakokonaisuuksille 1.–2., 3.–6. ja 7.–9 löytyvät esimerkiksi Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 ePerusteista:

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelmien-perusteet> sekä

http://www.suh.fi/toiminta/uimaopetus/koulujen_uinninopetus/luokkakohtaiset_tavoitteet

Uimaopettaja arvioi yhdessä ryhmän opettajan kanssa oppilaan uimataitotason suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Suomen Uimaopetus- ja Hengenpelastusliitto ry on määrittänyt luokkakohtaiset tavoitteet ja esimerkkisisällöt sekä arviointiperusteet. Myös nämä pohjautuvat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin: SUH:n laatimat luokkakohtaiset tavoitteet ja esimerkkisisällöt löydät osoitteesta

http://www.suh.fi/toiminta/uimaopetus/koulujen_uinninopetus

Liikunnanopetusta järjestettäessä hyödyllistä lisätietoa on saatavissa mm. seuraavista lähteistä:

• Turvallisuus- ja kemikaaliviraston Tukes-ohje 1/2015 Uimahallien ja kylpylöiden turvallisuuden edistämiseksi **www.tukes.fi**

• SUH:n suositukset

http://www.suh.fi/toiminta/uimaopetus/koulujen_uinninopetus

• Liikenne- ja viestintäministeriön asetus koulu- ja päivähoitokuljetusten kuormituksesta ja turvallisuusjärjestelyistä 21.6.2006/553_uinninopetus